

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra Sociologie

Bakalářská práce

2024

Štěpán Čejka

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra Sociologie

**Analýza politické polarizace voličů v České republice za
využití *Grievance theory***

Bakalářská práce

Autor práce: Štěpán Čejka

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Dvořák, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30.4.2024

Štěpán Čejka

Bibliografický záznam

ČEJKA, Štěpán. Analýza politické polarizace voličů v České republice za využití *Grievance theory*. Praha, 2024. 55 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra Sociologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Tomáš Dvořák, Ph.D.

Rozsah práce: 63 387 znaků s mezerami

Abstract

Recently in Europe and in the Czech Republic the populist and far right parties have been on the come up. The reason of such high election results for these parties is often country specific. The aim of this thesis is to create a longitudinal study and model of socioeconomic variables that influence the results of such parties. The panel data that I collected from the Czech Statistical Office is used within the framework of the Grievance Theory, which distinguishes between economic, ethnic/social and political reasons for mobilization of voters. The added value of this thesis lies mainly in the use of an econometric model which is called the Random Effects model, than can be used even when some data is missing, but most importantly I analyze the regression coefficients of the longitudinal models and compare them with the effects of shorter time mobilization within the framework of the Grievance Theory model.

Abstrakt

Populistické a krajně pravicové strany jsou v Evropě a také v České republice na vzestupu. Důvody vysokých zisků těchto stran jsou často specifické pro odlišné země. Stěžejním cílem této práce je vytvořit dlouhodobou studii socioekonomických proměnných, které ovlivňují zisky populistických a krajně pravicových stran. V této práci za využití tzv. Grievance theory, což je teorie zabývající mobilizací voličů na základě ekonomických, etnických/sociálních a politických křivd, které občané cítí, budu analyzovat panelová data sestavená převážně z Českého statistického ústavu. Přidanou hodnotou této práce je práce s dlouhodobým Random Effects modelem, který je schopen pracovat i s nekompletními daty, ale především na základě regresních výsledků v této práci porovnávám dlouhodobý vliv socioekonomických proměnných s krátkodobým mobilizačním efektem těchto proměnných, na výsledky obou typů stran.

Keywords

Election, Polarization, Czech Republic, Grievance theory, Socioeconomic variables

Klíčová slova

Volby, Polarizace, Česká republika, Teorie křivd, Socioekonomické proměnné

Title

Analysis of political polarization of voters in the Czech Republic using Grievance theory

Název práce

Analýza politické polarizace voličů v České republice za využití Grievance theory

Poděkování

Chtěl bych poděkovat Mgr. Tomášovi Dvořákovi, Ph.D. za jeho vstřícnost, pochopení a veškeré konzultace, které jsme spolu vedli. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Ivanovi Petrůškovi Ph.D. za možnost a důvěru podílet se na výuce na ISS a zároveň za jeho vstřícnost. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat své rodině, která mě po celou dobu studia podporuje a bez které by studium dvou bakalářských oborů nebylo možné.

Obsah

1	Úvod	1
2	Literatura, širší kontext a teoretické vymezení	3
2.1	Literatura a širší kontext	3
2.2	Teoretické vymezení a použití Grievance Theory	6
2.2.1	Ekonomické křivdy	6
2.2.2	Etnické a sociální křivdy	7
2.2.3	Politické křivdy	8
2.3	Volební systém v České republice	9
3	Data	10
3.1	Popis dat	10
3.2	Faktory vysvětlující podporu populistických a krajně pravicových stran	11
3.3	Závislá proměnná	14
3.4	Výzkumné otázky a Hypotézy	16
3.4.1	Výzkumné otázky formulují následujícím způsobem:	16
3.4.2	Hypotézy formulují následujícím způsobem:	16
4	Metodologie	18
4.1	Lineární regrese	18
4.2	Výběr REM a zdůvodnění	19
4.2.1	Předpoklady modelu a práce s problémy v datech	20
4.2.1.1	Multikolinearita	20
4.2.1.2	Homoskedasticita	21
5	Analýza dat a jejich interpretace	23
5.1	Popis a srovnání jednotlivých modelů	23
5.1.1	Modely jsou určeny následující závislou proměnou a rozmezím let:	23
5.2	Lineární model a interpretace dat	24
5.3	Random effects modely (Model 2 a 3)	27
5.4	Random effects modely s aplikací Grievance Theory (Model 4 a 5)	30
5.5	Příklady jednotlivých stran (Model 6)	33
5.6	Vyhodnocení hypotéz	35
6	Závěr	38
7	Bibliografie	41

Tabulky

Tabulka 1: Korelační koeficienty	21
Tabulka 2: VIF Score	21
Model 1: Lineární model	26
Model 2 a 3: Dlouhodobé REM	28
Model 4 a 5: Modely pro interpretaci Grievance theory (pouze roky voleb)	31
Model 4.1 a 5.1: Modely pro interpretaci Grievance theory (2010-2021)	32
Model 6: Model SPD pro mobilizaci (2013-2017)	34

1 Úvod

Krajně pravicové a populistické strany zaznamenávají v posledních patnácti letech vysoké volební zisky napříč všemi evropskými státy. Co vede k tak bezprecedentnímu nárůstu jejich preferencí a výsledků? Nové nacionalistické strany se formují a získávají obstojné výsledky, například ve Francii, Holandsku, Maďarsku a Itálii. Autoři tento fenomén často spojují s frustrací místního obyvatelstva. Tyto frustrace mohou vznikat z mnoha různých důvodů. Jako časté spouštěče jsou zmiňovány migrace, ekonomické krize, kulturní rozdíly, nezaměstnanost a nepřizpůsobivost. Evropský kontext je však pestrý a mnoho zemí čelí nárůstu populistických a krajně pravicových stran z jiných důvodů. Je tedy důležité zkoumat lokální kontexty a lokální proměnné, které ovlivňují každodenní životy lidí daleko více než obecný evropský kontext. Jedním z nejdůležitějších argumentů však je, jak rozlišit mezi populistickými a krajně pravicovými stranami, a tedy i jejich voliči. Toto rozklíčování spočívá v pochopení samotných voličů a jejich situace na lokální úrovni. Mnozí autoři přisuzují hlavní nárůst preferencí krajní pravice v posledních letech například migrační krizi z roku 2014, jelikož právě v těchto letech napříč Evropou získávala krajní pravice na základě své antiimigrační politika velkou podporu (Vlandas, 2019). Jiní autoři přisuzují vysoké zisky těchto stran špatné ekonomické situaci po hypoteční krizi z roku 2008 a následné dlouhé stagnaci evropských ekonomik, která byla v některých státech spojena s vyšší mírou nezaměstnanosti či nižším nárůstem platů (Halikiopoulou et Vlandas, 2019). V neposlední řadě existuje empirická evidence, která spojuje nárůst preferencí populistům a krajně pravicových stran s vysokou a dlouhodobou korupcí vládních a lokálních elit, které nekontrolovaně nakládají s majetkem občanů. Dnes je tento souboj často pojmenováván jako čistý lid proti zkorumpovaným elitám. Touto rétorikou jsou anti establishmentové strany často schopny získávat a mobilizovat své voliče (Ziller et Schübel, 2015).

Všechny tyto faktory či proměnné jsou v úvodu zmíněny záměrně. Ve své bakalářské práci totiž používám tzv. Grievance theory, tedy teorii křivd. Tato teorie je založena na premise, že nově vzniklé politické strany nějakým způsobem mobilizují své voliče. Teorie rozděluje tyto

mobilizace do tří hlavních způsobů jakými k mobilizaci dochází. Krajně pravicové a populistické strany typicky mobilizují své voliče na základě ekonomických, etnických/sociálních a politických křivd. Pomocí tohoto teoretického vymezení formuluji výzkumné otázky a hypotézy, které zohledňují socioekonomické proměnné jako nezávislé proměnné a posuzují závislou proměnnou, kterou jsou v mé práci volební výsledky těchto dvou typů stran. Pro analýzu dat je využívána ekonometrická metoda, která pracuje s panelovými daty, které jsou sestaveny za období od roku 2010 do roku 2021. Výsledky populistických a krajně pravicových stran jsou analyzovány ve volbách do Poslanecké sněmovny, v Evropských volbách a v Krajských volbách. Ve své bakalářské práci analyzuji jak krátkodobé mobilizace, tak předkládám dlouhodobou perspektivu, jaké změny v socioekonomických proměnných nejvíce ovlivňují výsledky krajní pravice a populistů na území České republiky.

2 Literatura, širší kontext a teoretické vymezení

2.1 Literatura a širší kontext

V roce 2009 byla vyslovena nedůvěra vládě Mirka Topolánka, do této doby vládly samostatně České republice pouze dvě hlavní strany, Občanská demokratická strana a Česká strana sociálně demokratická, které se v poměrně pravidelném rytmu střídali ve vládnutí. Stranám ODS a ČSSD vystavil konec tohoto pravidelného rytmu Ústavní soud, který nechal vládnout vládu v čele s Janem Fišerem a zrušil domluvené předčasné volby, které se měly konat na základě jednorázového ústavního zákona. Od tohoto období v České republice registrujeme voličskou poptávku po jiných stranách a alternativách, které měli vystřídat staré pořádky výše zmíněných stran. Po roce 2009 tedy začínají vznikat strany jako Věci veřejné nebo TOP 09 Miroslava Kalouska a Karla Schwarzenberga. Od tohoto momentu tedy zaznamenáváme počátky nových stran v České republice. K zakládání ryze politických strana dochází od roku 2012 respektive 2013, kdy vzniká Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury a strana ANO 2011 Andreje Babiše.

Hlavní inspirace mé práce plyne z literatury od Maškarince a dalších, kteří vysvětlují vzestup krajní pravice a populistických stran v České republice od roku 2010 do roku 2017. Autoři ve svých studiích *For whom the Bell Tolls: Grievance Theory and the Rise of New Political Parties in the 2010 and 2013 Czech Parliamentary Elections* (Maškarinec & Bláha) a *Explaining the rise of populist parties in the 2013 and 2017 Czech parliamentary elections: economic grievances and political protest?* za využití tzv. Grievance theory vysvětlují vzestup a vysoký procentní zisk u stran ANO 2011 Andreje Babiše a tehdy Úsvit Tomia Okamury a nynější SPD. Čeští autoři se zaměřují primárně na vliv ekonomických a migračních/etnických proměnných na frustraci obyvatelstva, která vede k vyšší volbě krajní pravice (Maškarinec et al. 2014). I proto se ve své práci chci zaměřit na socioekonomické proměnné, které na regionální úrovni ovlivňují výsledky voleb a zkoumat frustraci a ovlivnění obyvatelstva na co nejmenších územních

jednotkách. Mezi autory panuje poměrně silný konsensus na tom, že ekonomické proměnné jako HDP per capita, míra inflace a nezaměstnanost při svém negativním vývoji jednoznačně ovlivňují podporu krajně pravicových a populistických stran (Rolník, 2022, Maškarinec et al. 2022, Stanig, 2013).

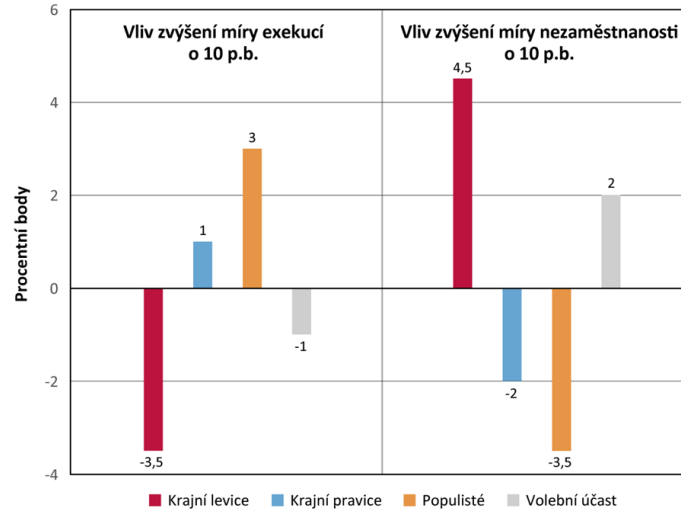
Další autoři pracují s třemi dimenzemi Grievance theory, která bude v této práci testována. Rozdělení ekonomickou, politickou a sociální frustrací v rámci společnosti uplatňuje Mikolenko na základě toho, že nerovnosti jsou ve společnosti reprodukovány na základě jak ekonomických, ale právě také politických a sociálních mechanismů (Muliavka, 2021). Dále je také pro tento výzkum na území české republiky zajímavé tzv. rozdělení frustrací na základě jejich komplexity. Frustrace jsou takto děleny na základě podmínek a kognitivního vnímání, které je pozorováno v národních výzkumech veřejného mínění. Výzkum jednoznačně ukazuje, že zvýšený počet demonstrací, podpisů petic a bojkotování produktů/výroby vysoce koreluje s vyšší mírou frustrace ve společnosti a protestním chováním (Muliavka, 2021).

Rydgren na koncept vzestupu krajní pravice nahlíží globálněji, vysvětluje vzestup preferencí dvěma teoriemi, a to poptávkovou a nabídkovou. Kde se zaměřuje na měnící se názory a důvěru respektive na to jakou příležitost mají politické strany v daných zemích. Ve své práci upozorňují na nutnost sledovat sociální hnutí a za pomoci jejich aktivit také vysvětlovat vzestup krajní pravice (Rydgren, 2007). Problémovost využití této teorie vidím především v tom, že faktory, které Rydgren vysvětluje lze jen těžko kvantifikovat a sbírat jako data na nižší úrovni územních celků. Dá se tedy uvažovat o zařazení prvků politické angažovanosti na základě například počtu místních referend či demonstrací, jakožto „dummy variable“.

Dalším důležitým konceptem, který přispívá k nárůstu preferencí krajní pravice jsou dopady exekucí, neefektivní sociální dávky a s tím spojená nezaměstnanost potažmo šedá ekonomika. Problémy s exekucemi a extrémním zadlužením korelují s nárůstem preferencí pravicových a extremistických stran. Kauzalitu v tomto vztahuje pozoruje mnoho studií jak z Česka, tak ze zahraničí. S každým nárůstem podílu osob s 10 procentními body (p.b.) v exekuci se procentuální volební zisk extrémní pravice zvýší o 1 p.b. (v roce 2017 měla extrémní pravice

zisk 10,6 % všech hlasů), a populistů o 3 p.b. (v roce 2017 měli populisté zisk 40,3 % všech hlasů) (Jurajda et al. 2023). Všechny výše zmíněné proměnné a faktory spadají do kategorie možných ekonomických frustrací obyvatelstva, kterou mohou vést k vyšší podpoře populismu a krajní pravice.

Graf 4: Vliv výskytu exekucí a míry nezaměstnanosti na volební chování
(dopady změn o 10 procentních bodů)

Pozn.: Graf ukazuje dopad zvýšení míry exekucí a zvýšení míry nezaměstnanosti o 10 p.b. na změnu volebních výsledků krajní levice (KSCM), krajní pravice (SPD) a populistů (SPD a ANO) a na změnu volební účasti mezi volbami v letech 2002–2017. První čtyři sloupce vyznačují dopad zvýšeného zatížení obyvatel obce exekucemi, pravé čtyři sloupce zhdzornují dopad zvýšení míry nezaměstnanosti v obci.

(Jurajda et al. 2023)

Druhá část Grievance theory, kterou plánují využít je frustrace z politických křivd a korupce. V tomto směru jsou nejdůležitějšími koncepty vzdělání, migrace a míra korupce. Ve volbě krajní pravice na českém území se autoři shodují, že právě vzdělání má nejvyšší negativní efekt na volbu populistických stran (Suchánek & Hasman, 2022). Suchánek s Hasmanem také uzavírají svou regionální studii tím, že vzdělanost je následována mírou reprezentace náboženství v jednotlivých regionech.

Rád bych ještě zmínil širší využití Grievance theory napříč světovou literaturou nikoliv pouze na českém území. Využití této teorie se poměrně liší v etnicky homogenních s heterogenních zemích, v těch se také velmi rozlišuje rozdíl vlivu částí této teorie na segmenty společnosti, které jsou etnicky odlišné. Například nízká životní úroveň je vnímána jinak odlišně (Klandermans et

al. 2001, van Prooijen, 2020). Literatura se však shoduje, že konstrukt a vzestup polarizace jakožto konceptu my proti nim, kdy společnost je rozdělena na 2 tábory, které se téměř nemohou dohodnout jako například nyní US, Česko či Slovensko, že tomuto rozdělení nelze přisoudit, žádný nadnárodní fenomén či specifický sociální rozkol/faktor. Je tedy nutné politické frustrace studovat lokálně (McCoy et al. 2018).

2.2 Teoretické vymezení a použití Grievance Theory

Jak již naznačuje rozdělení nezávislých proměnných do tří hlavních kategorií, tak toto rozdělení není náhodné. Grievance theory, jak jsem již naznačil v sekci Literatura a širší kontext, je založena na mobilizaci voličů na základě ekonomických, etnických a politických křiv, které obyvatelstvo cítí. Jednodušeji to znamená, že voliči jsou mobilizováni na základě změn v rámci těchto tří kontextů (Ivarsflaten, 2008, Kriesi, 2012). Na základě těchto křiv jsou v mé bakalářské práci formulovány i hypotézy a výzkumné otázky.

2.2.1 Ekonomické křivdy

Nejspíše nejpoužívanějším modelem jsou z Grievance theory je model ekonomických křivd. V rámci retrospektivy je důležité se podívat jakými situacemi prošlo obyvatelstvo na území České republiky v rámci mnou zkoumaného období. V roce 2007 došlo k nebývalé finanční krizi, která je nazývána Velkou Recesí, která odstartovala špatnou hypoteční politikou ve Spojených Státech Amerických, pokračovala přes pád banky Lehman Brothers a tvrdě zasáhla i Českou republiku. Celostátní nezaměstnanost v České republice v letech 2009 až 2013 dosahovala nebývalých výšin a držela se v průměru nad hodnotou sedmi procentních bodů (ČSÚ, 2023). Dle Kriesiho je stěžejně důležitý to, jak lidé vnímají práci a úsporná opatření samotných vlád v rámci krizí. Autor považuje za stěžejní mobilizaci voličů na základě pocitěných křiv ne kvůli situaci jako takové, například vyšší nezaměstnanosti či vyšší inflaci, ale prosazuje názor, že lidé reagují na opatření vlád, která jsou však inherentně spuštěna makroekonomickými faktory a těžkostmi.

Celkově tedy mobilizace na základě ekonomických křiv nemůže být měřena makroekonomickými indikátory jako je například HDP, ale spíše jako změna vnímání reality v jednotlivých regionech na základě těchto makroekonomických změn (Kriesi in Maškarinec et Blaha, 2014). O to zajímavější je, že vláda Petra Nečase, která úradovala v České republice od roku 2010 do roku 2013 nepadla kvůli restriktivní monetární politice či vysoké nezaměstnanosti. Až v roce 2024 předčila hypoteční úroková sazba tu z roku 2010. Do roku 2010 také můžeme začít datovat první nově vzniklé a neetablované populistické strany, jakými byly například Věci Veřejné. Dále stojí za zmínku také Coronavirová epidemie, která v České republice začala v roce 2020 a kvůli které vystoupala nezaměstnanost o více než jeden procentní bod. Do té doby Česká republika držela jednu z nejnižších inflací v celé Evropské unii (ČSÚ, 2023). Na základě popsaných souvislostí v tomto odstavci definujeme hypotézy H1 a H2, kvůli nedostupnosti detailnějších dat jsou tyto hypotézy téměř nejlepším možným popisem ekonomických proměnných na okresní úrovni.

2.2.2 Etnické a sociální křivdy

Etnické a sociální křivdy jsou v literatuře nejčastěji spojovány s proměnnými typu migrace, náboženství, sexualita, kvalita života apod. Bohužel většina z těchto proměnných je v Českém kontextu buď velmi statická nebo jsou tato data sbírána jednou za 10 let v hromadném Censu během sčítání obyvatelstva. Obecněji sociální a etnické křivdy jsou spjaty s nespokojeností se sociálním životem na nižších úrovních. Někteří autoři definují sociální a etnické proměnné nad rámce institucí v západním světě a chápou tak pocit křivdy jako problém v osobním životě nikoli na globální (krajské/celostátní úrovni). Tato životní satisfakce může být dobrý indikátorem pocitu křivdy a nespokojenosti se sociálním životem (Dalton et al, 2010). Další autoři rozdělují definici etnických a sociálních křivd na makro a mikro úroveň, které jsou často zapříčiněny nerovnostmi a diskriminací na obou úrovních (Muliavka, 2021).

V této analýze se však z pohledu teorie budeme zabývat pouze makro úrovní. Může jít tedy o frustrace způsobené tím, že se jednotlivci na místě, kde a s jakými lidmi žijí nemohou sociálně, statusově posouvat do vyšších sfér. Do Migrační krize z roku 2015 v Česku migrace jako taková příliš velkým tématem nebyla, avšak od začátku této krize na ni české populistické a krajně

pravice strany získávaly vysoké volební přírůstky hlasů (Bendl et al, 2020). Jedním z hlavních témat voleb v roce 2017 se stal migrace, a to navzdory tomu, že příchozí migrace do České republiky (zejména pak migrace z islámských zemi) byla reálně naprosto marginální. To je patrné například ze statistik všech žadatelů o azyl a také z počtu reálně poskytnutých azylových povolení dostupných na webu ministerstva vnitra. V tomto ohledu se situace nelišila od dalších středoevropských voleb, kdy se migrace stala jedním z hlavních volebních témat bez ohledu na reálný počet migrantů přicházejících do konkrétní země – dobrým příkladem může být Slovensko a tamní mobilizace (Krčál et Naxera, 2018). Na základě této sekce jsou formulovány H3 až H5.

2.2.3 Politické křivdy

Poslední z modelů mobilizace je modelem spojený přímo s politiky jako takovými a jejich činy. Speciálně se tento model zaměřuje na křivdy spojené s klientelismem, elitářstvím, korupcí a nepotismem. I přes to, že demokratická Česká republika je poměrně novým uskupením, tak k vystřízlivění voličů po konci 90. let plných optimismu přišlo poměrně brzy. Na úrovni kognitivního vnímání je politická křivda spojena především se subjektivní nespokojeností jedinců. V empirických výzkumech jsou politické křivdy často operacionalizovány v rámci průzkumů veřejného mínění či průzkum soukromých agentur prostřednictvím míry spokojenosti a důvěry ve vládu (Häusermann et al, 2018). Bohužel tyto proměnné nejsou v České republice dlouhodobě sbírány a nejsou dostupné na okresní úrovni tedy práce s touto proměnnou v tomto typu analýzy není možná. Tradiční političtí aktéři jsou také speciálně skrze soudobou rétoriku vnímání jakožto tvůrci korupčních i přes to, že tito samotní politici nemuseli participovat na rozhodování ve straně či ani být jejími členy v době, kdy jejich bývalí spolustraníci korupci páchali. Na politické scéně České republiky se takto dá určitě hovořit o stranách ODS a ČSSD, které dominovali v nultých letech české politické scéně bez téměř žádné konkurence. Tento fenomén je dalším z faktorů proč na území České republiky došlo ke změně stranické nabídky a nové politické subjekty mohli mobilizovat voliče na úkor stran tradičnějších (Maškarinec et Bláha, 2014). V této práci jsem vybral proměnnou trestná činnost, která přímo neodpovídá tradiční interpretaci politických křivd, jelikož tato trestná činnost nepochází od politické

reprezentace, ale je hodnotou počítanou za celý okres. Bohužel dlouhodobě statistiky neumožňují mapovat kriminální činnost a úplatky politiků, jelikož ty jsou velmi často reportovány v zanedbatelné míře, a i jejich geografická alokace by byla složitá. Z politických křivd tedy vzniká H6, která by mohla být, ale také zařazena do křivd etnických a sociálních.

2.3 Volební systém v České republice

Je také důležité v krátkosti zmínit jaké volební systémy se používají a používaly na území České republiky v rozmezí let 2010 a 2021. Co se týče samotného volebního systému, tak na území České republiky platí takzvaný systém poměrného zastoupení. To znamená, že se subjektům přidělí mandáty podle platných hlasů, které obdrží. Podle principu poměrného zastoupení se konají všechny volby do Poslanecké sněmovny, Evropské volby i Krajské a Obecní volby. Ve volbách do Poslanecké sněmovny se v České republice volí 200 poslanců a konají se ve volebních krajích. Ve volbách do Evropského parlamentu je Česká republika brána jako jeden volební obvod a počet mandátů členských států je variabilní podle velikosti států a velikosti samotné Unie. V roce 2019 měla Česká republika 21 europoslanců. Volby do zastupitelstev krajů se uskutečňují každé 4 roky, a to v každém kraji kromě Hlavního města Prahy (MVČR, 2021).

Dlouhodobě se v České republice používá takzvaná d'Hondtova metoda pro přepočítávání hlasů, tedy používala se do roku 2017 pro volby Evropské, Krajské i ty do Poslanecké sněmovny. Tedy pro všechny volby, které v této práci využívám. Od D'Hondtovy metody se zákonodárci rozhodli ustoupit a přejít k takzvané Imperialiho a Hagenbach-Bischoffova metodě, alias Imperialiho kvótě, která funguje tak, že Volební číslo se zde získá vydělením počtu všech platných hlasů odevzdaných ve volebním kraji, kde se stanovený počet mandátů rozděluje, počtem těchto mandátů zvětšeným o číslo 2 (ČSÚ, 2021). Důsledkem tohoto přechodu by mělo být rovnoměrnější rozdělení křesel a také to, že strana, která volby vyhraje nebude extrémně dominantní, ale bude muset dojít ke konsensu s ostatními stranami, protože bude mít méně křesel než doposud. Imperialiho kvóta platí od roku 2021.

3 Data

V této sekci je popsán způsob sběru dat, využití jednotlivých proměnných a širší sociologický kontext a motivace pro využití právě těchto dat. V této sekci jsou zmíněny jednotlivé závislé a nezávislé proměnné, které budou využity pro regresní analýzu, společně s popisnými statistikami pro jednotlivé regiony. Vysvětleny zde budou také případné krajní či extrémní hodnoty, které by mohly narušit statistickou významnost zkompilevaných datasetů. Teorie pro analýzu dat bude popsána v sekci Metodologie. Data pro mou bakalářskou práci byla získána ze stránek Českého statistického úřadu (ČSÚ), Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT), Exekutorské komory České republiky (EK ČR).

3.1 Popis dat

Pro účely regresní analýzy je vytvořen jeden hlavní dataset, který je použit skrze celou práci. Tato sekce bude rozdělena na několik podsekcí, do kterých budou rozděleny jednotlivé socioekonomické proměnné, které je možné sebrat v jednotlivých okresech/obcích s rozšířenou působností. Tento data set bude zahrnovat stejné proměnné jak na Okresní úrovni, která se skládá ze 76 okresů, tak také na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP), kterých je v České republice 205. Proměnné, které budou použity v této práci zahrnují hustotu zalidnění, míru nezaměstnanosti, velikost populace, migrační koeficient, procento romského obyvatelstva na sto tisíc obyvatel a index pohraničí neboli bývalá místa, kde existovaly tzv. Sudety. Všechny tyto proměnné budou získány ze stránek ČSÚ. Dále v této analýze bude využit počet vysokých škol ze statistik MŠMT a na finálně také počet exekucí na sto tisíc obyvatel, který je dostupný ze stránek české exekutorské komory. V této práci se primárně zaměřuji na volby do Poslanecké sněmovny v roce 2021, další ambicí této práce je však také vytvořit dlouhodobější studii, která nebude vycházet pouze z průzkumů veřejného mínění během jednoho roku nebo využívat průřezová data za krátká časová období. Z tohoto důvodu budou do práce začleněny i další typy voleb a jejich výsledky nebude tedy využít pouze výsledek z roku 2021. V práci budou začleněny volby do Evropského parlamentu, Krajské volby a volby

do Poslanecké sněmovny. V prezidentských volbách se totiž pouze jen těžko dá uvažovat o možném vlivu Grievance theory, když se podíváme na jejich výsledky za posledních období, kdy se prezident volil přímo. V druhých kolech se totiž vždy sešli etablovaní politici. Senátní volby jsou vyřazeny z důvodu velice nízké volební účasti a také nezapadají do konceptu Grievance theory. Pro účely této práce tedy jsou vytvořena panelová data od voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010 až do stejných voleb v roce 2021. Všechny proměnné, které jsou výše zmíněné jsou reportovány ČSÚ na roční bázi.

3.2 Faktory vysvětlující podporu populistických a krajně pravicových stran

Jednotlivé proměnné byly vybrány jak na základě dřívějšího výzkumu a také dostupnosti na celostátní úrovni. Je neoddiskutovatelné, že by bylo užitečné využít více proměnných než pouze ty dostupné na stránkách ČSÚ. Ideálně také v kratším časovém horizontu než pouze jednou za rok, ale to jsou podmínky tohoto výzkumu, se kterými je nutné pracovat. Námi zvolené proměnné jsou rozděleny do tří hlavních kategorií, kterými jsou Ekonomické, Sociální a Politické proměnné. Toto rozdělení kopíruje například výzkum provedený Muliavkou, který je zmíněn v literární sekci této práce. První ekonomickou proměnnou, kterou bych chtěl použít v této práci je průměrná mzda, tato proměnná je však dostupná pouze na krajské úrovni nikoliv níže. Obecně se odborná literatura shoduje na tom, že čím jsou vyšší příjmy, tím je obecně nižší motivace jednotlivých voličů chodit k volbám (Charles et Stephens, 2013, Rosenstone, 1982). Kvůli nedostatku dat jsme se tedy rozhodli použít průměrný důchod v jednotlivých okresech, který je přímo navázán na výši mzdy každého občana. Tyto důchody jsem očistil o vdovecké či invalidní, aby nedocházelo k špatné interpretaci dat z důvodů jako třeba vyšší úmrtnost v některých okresech a tím pádem je více vdovců apod.

Podobně jak víme z literární rešerše budeme také ověřovat předpoklad, že lidé s nižšími příjmy jsou více náchylní být frustrováni neměnící se ekonomickou situací a v těchto regionech budou

růst protestní hlasy. Další proměnnou, kterou by bylo dobré zařadit do tohoto výzkumu je míra inflace, bohužel inflace je stejná pro celou Českou republiku. Jediný způsob, jakým inflaci zahrnout je navázat ji právě na průměrný důchod a pozorovat tedy, kterých okresů se nejvíce dotýká, kde lidé v průměru chudnou nejrychleji. Pokud bych postupoval tímto způsobem je velmi pravděpodobným, že mezi těmito 2 proměnnými bude vysoká korelace, a tedy s velkou pravděpodobností by působily problém multikolinearity a tedy regresní koeficienty by mohly vycházet jako signifikantní s případným vyšším vlivem než jaký je doopravdy. Zvážíme tedy jejich použití po výsledku regresní analýzy. Poslední ekonomickou proměnnou je nezaměstnanost. Z existující evropské literatury, která je blízká kontextu politické situace v České republice vyplývá, že zvýšená míra nezaměstnanosti má pozitivní kauzální vztah se zvýšenou mírou volební účasti. Toto zjištění jde proti klasické politologické teorii, že se zvýšenou nezaměstnaností často přichází stav rezignaci a neúčasti na politickém dění (Burden & Wichowsky, 2014). Co se týče podpory krajní pravice a populistických stran, tak nezaměstnanost a její vliv je často velice odlišný a je nutné se dívat především na lokální kontext. Z metastudií však vyplývá, že pokud zobecníme výsledky ze zhruba 150 zemí, tak většinou vyšší nezaměstnanost přispívá k vyšší podpoře krajní pravice i populistických stran (Simpa et Lubbers, 2018). Vyšší či zvýšená nezaměstnanost je také často spjatá s volbou nemainstreamových a nových stran, speciálně v evropské kontextu a v kontextu ekonomických recesí v desátých a dvacátých letech jednadvacátého století (Algan et al. 2017).

Do ekonomických nezávislých proměnných také zařadíme počet pracujících vzhledem k celkové populaci. Tato proměnná je důležitá především z důvodu souvislosti s nezaměstnaností. Počet pracujících také souvisí s celkovým počtem lidí žijícím v celém okresu. Dohromady tyto proměnné mohou do vysoké míry vykreslovat, jaká velká část obyvatelstva je v aktivního věku a zároveň ochotná pracovat. Proměnná pracující nezahrnuje soukromě podnikající osoby či osoby fyzické, jedná se tedy pouze o zaměstnance firem či státní správy. Především dělnický a méně příjmová skupina obyvatelstva se stala silou, která podporuje vzestup populistických a krajně pravicových stran (Bornschieer et Kriesi, 2012).

Další skupinou proměnných jsou tzv. Sociální proměnné. Do těchto proměnných bych řadil

například míru a počet exekucí, které jsou dostupné i na úrovni obcí s rozšířenou působností, avšak až od roku 2016, nebudu tedy schopen měřit jejich vliv do této doby, ale od roku 2016 mi případně mohou pomoci v ještě detailnější analýze a dokreslení frustrací v jednotlivých oblastech České republiky. V roce 2022 bylo v České republice přes 660 tisíc osob exekuci, nejhorší výsledky zaznamenaly kraje Ústecký a Karlovarský, kde míra dosahoval čtrnáct respektive třináct procentních bodů (mapa exekucí). Když jich tolik ztratilo životní ambici, podle které se dá ve společnosti někam vystoupat, tolik lidí pracuje na černo, tak to dopadá nejen na atmosféru, ale mění to i celou ekonomiku oblasti (Prokop, 2024). Místo exekucí využijeme proměnnou trestných činů, která je detailně zaznamenaná v každém okrese. Jedinou její nevýhodou je, že postrádá specifikaci o jaký typ trestného činu se jedná, nejsem tedy schopen například odlišit zda se jedná o ublížení na zdraví či o krádež. Empirické studie potvrzují kauzální vztah vyšší trestné činnosti, která je spjata s migrací či nezaměstnaností, s podporou především krajně pravicových stran (Denninson, 2019). De facto by se do této kategorie proměnných dala počítat i nezaměstnanost, takže se první 2 kategorie překrývají.

Další mnou zvažovanou proměnnou v této kategorii je takzvaný post-Sudetský syndrom. Typ této proměnné by byl kontrolní. A byly by tak označeny všechny oblasti, které za první republiky patřil do takzvaných Sudet. V prezidentských volbách v roce 2013 byly tyto oblasti ovlivněny populistickou a lživou rétoriku z tábora pozdějšího prezidenta Miloše Zemana. To vedlo k vyšší volební účasti a Zemanově podpoře v sudetských oblastech (Guzi & Mikula, 2021). Mnou zvažovaný ekonometrický model se statickou proměnnou umí vypořádat, ale jelikož jde o dlouhodobější studii a okresy se z post sudetský na ne sudetské nemění a také okresy stále nejsou nejmenší geografickou jednotkou jako například SO ORP nebo obce, tak by vyznačená území byla poměrně velká, tak její použití bude zváženo při estimaci samotných modelů. Další sociální proměnnou bude Počet obyvatel nebo Hustota zalidnění v jednotlivých Okresech, znovu proměnná bude vybrána na základě možného výskytu multikolinearity, která by mohla intepretaci analýzy poškodit a diskreditovat. Obecně regiony s vyšší hustotou zalidnění volí spíše proti populistickým a krajně pravicovým stranám v Evropském kontextu (Greve et al, 2022). Proměnná celkového obyvatelstva se posuzuje trochu hůře, jelikož záleží na dalších faktorech jako je právě velikost okresu, nezaměstnanost či příjem. Má však smysl tuto proměnnou

zařazovat právě pro širší kontext a dovysvětlovat s ní proč právě větší či menší regiony, co se obyvatelstva týče, jsou náchylnější k volbě populistických či krajně pravicových stran.

Třetí hlavní kategorií je kategorie Politických proměnných. První zahrnutou proměnnou bude míra migrace z a do daného okresu. Jedná se o rozdíl v počtu příchozích a odchozích lidí, nikoliv o čísla týkající se nelegální migrace. Například v Americkém státu Michigan zaznamenali v částech s rostoucí populací také celkovou vyšší volební účast (Durkan, 2022).

Posledními proměnnými, které budou v této práci zahrnuty jsou proměnné týkající se územních jednotek a obyvatelstva a jsou spíše proměnnými popisnými. Neměli by mít tak významný vliv na samotné jednotlivé frustrace obyvatelstva. Tedy pracujeme s proměnnými počet obyvatel v daném okrese. Dle teorie by měli voliči v rurálních částech České republiky docházet ve vyšších počte než lidé, kteří žijí v hustě zalidněných a urbanizovaných prostředích (Garcia-Rodriguez & Redmond, 2020).

3.3 Závislá proměnná

Nejprve je klíčové ujasnit, jakým způsobem jsem závislou proměnnou nadefinoval, aby v analytické části nevznikali spekulace a interpretace data byla zcela jasná. V této práci se zabývám vlivem populistických a krajně pravicových stran. Vybral jsem proto data z ČSÚ a stránek volby.cz, které slouží pro zaznamenávání volebních výsledků i na regionálních úrovních. V celé práci jsem zvolil hranici 0,5 procentního zisku hlasů na celostátní úrovni. Hypoteticky pokud tedy strana A v nějakém kraji/okrese získala 2 procenta veškerých hlasů, ale na celostátní úrovni pouze 0,4 procenta, tak nebyla do analýzy zařazena. Při tak nízkém celostátním výsledku je velmi složité odlišit vliv nezávislých proměnných a skutečný volební výsledek a prvek nahodilosti. Pro účely této práce byl vytvořen obsáhlý dataset s výsledky z voleb do Poslanecké sněmovny, do Evropského parlamentu a Krajských voleb, vysvětlení výběru těchto voleb se nachází v kapitole A. Výsledky všech stran od roku 2010 do roku 2021 byly zaznamenány do

datasetu na Okresní úrovni (76 okresů v ČR), celkově tedy získáváme 912 unikátních vstupů pro analýzu dat pro každou ze zvolených stran.

Dle politického programu, politologické klasifikace a dostupné odborné literatury jsem následně tyto politické strany rozřídil do kategorií *Populistické* a *Krajně pravicové*. Jedinou nezařazenou stranu, se kterou jsem dále chtěl pracovat je strana Svobodných občanů a je sní v analytické části nakládáno samostatně. Do *Krajně pravicových* stran byly zařazeny strany *Dělnická strana*, *Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury*, *Strana přímé demokracie*, *Trikolóra* a *Volný blok*. Do kategorie *Populistických stran* byly zařazeny strany *ANO*, *Přísaha*, *Rozumní*, *Suverenita Jany Bobošíkové*, *Věci Veřejné*, *Nechceme Euro*, *Zemanovci*. Pro účely regresní analýzy, bylo vytvořeno vícero variant závislé proměnné. Z důvodu využití Grievance theory, která pracuje především s mobilizacemi na základě křivd byl vytvořen dataset se zisky nových populistických a krajně pravicových stran, které jsou na vzestupu. Pro účely této bakalářské práce bylo vyčleněno období 2 po sobě jdoucích stejných voleb jako maximální délka, kdy je strana považována za stranu na vzestupu či stranu novou. Za tuto stranu můžeme například považovat Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury mezi lety 2013 a 2017, v tomto roce již s názvem SPD. Tímto způsobem byly vytvořeny závislé proměnné pro analýzu předpokladů Grievance theory. Jedná se tedy vždy o sečtení volebních výsledků stran, které jsou nové či na vzestupu a spadají do jedné z těchto dvou kategorií.

Dalšími závislé proměnnými pro regresní analýzu jsou také proměnné zohledňující volební výsledky na okresní úrovni, avšak v těchto proměnných jsou již sečteny výsledky všech stran klasifikovaných jako populistické či krajně pravicové strany za všechny volby dohromady. Analýza však může být provedena pro jakoukoliv z těchto stran samostatně, jelikož v příloze této práce jsou také zkompileované volební výsledky všech výše zmíněných stran za období od roku 2010 do roku 2021. Důležité je také připomenout, že ne všechny tyto strany získávaly pravidelně nad 0,5 procenta a nebyly tak vždy zařazeny do analýzy v této práci. Některé z těchto stran již dnes neexistují.

3.4 Výzkumné otázky a Hypotézy

Na základě cílů této bakalářské práce, teoretického vymezení, zpracované literatury formulují v této části výzkumné otázky a hypotézy týkající se tématu bakalářské práce a navazující na empirický výzkum v kontextu České republiky.

3.4.1 Výzkumné otázky formulují následujícím způsobem:

- Které socio-ekonomické proměnné a společenské trendy vedou k polarizaci naší společnosti?
- Lze v České republice ověřit předpoklady tzv. Grievance theory o společenské polarizaci mezi lety 2010 až 2021?“

3.4.2 Hypotézy formulují následujícím způsobem:

- H1 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě ekonomických křivd, budou úspěšnější v regionech s vyšší nezaměstnaností
- H2 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě ekonomických křivd budou méně úspěšné v regionech se nižší mírou dostavěných nemovitostí
- H3 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě společenských/etnických křivd budou úspěšnější v regionech se zápornou mírou koeficientu migrace.
- H4 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě společenských/etnických křivd budou úspěšnější v regionech se vyšším průměrným věkem obyvatelstva

- H5 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě společenských/etnických křivd budou méně úspěšné v regionech se vysokou koncentrací obyvatelstva/vyšším počtem obyvatelstva
- H6 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě politických křivd, budou úspěšnější v regionech s vyšší mírou trestné činnosti v rámci populace

4 Metodologie

V této sekci představíme teoretický koncept a způsobem jaký budu analyzovat data popsána v předchozí sekci. Data jsou analyzována za pomoci lineární a panelové regrese. Nejdříve za pomoci lineární regrese, za celou časovou periodu, tato regrese má za cíl ukázat vztahy mezi nezávislými proměnnými a proměnnou závislou. Dále ještě využíváme za pomoci panelových dat takzvaný Random Effects model (REM), který je schopen pracovat i s daty, ve kterých chybí určité hodnoty závislé či nezávislé proměnné. V našem případě například pro některé roky hodnoty voličské účasti ve volbách, jelikož se v tyto roky volby nekonaly. Náhled na vztahy nezávislých proměnných z dlouhodobého pohledy, který nám právě REM model umožní by měl poukázat na dlouhodobé společenské trendy, které nejsou vidět pouze při průřezové analýze. REM model předpokládá jak časově invariantní nepozorovatelné individuálně-specifické efekty, tak také náhodné chyby. Jinými slovy tento model nám pomáhá zjistit jak se nějaké entity (stát, kraj, okres) mění v času a čím to můžeme vysvětlit.

4.1 Lineární regrese

V sekci A, jsme definovali nezávislé proměnné, které budeme používat. Lineární regresi využíváme především k tomu, abychom se podívali na vztah námi nadefinovaných závislých a nezávislých proměnných. V této části analýzy jsme se rozhodli zahrnout všechny nezávislé proměnné do lineárního modelu zároveň a neestimovat modely postupně, jak budeme činit v sekci REM model, je to především kvůli výše uvedeným důvodům. Tudíž tento model bude obsahovat nezávislé proměnné *Pracující*, *Průměrný věk*, *Počet obyvatel*, *Přistěhovalí*, *Nezaměstnaní*, *Průměrný důchod*, *Trestné činy*, *Dokončené byty* a *Rozvody*. Jelikož tento typ analýzy nepracuje s panelovými daty a neodhaluje časem měnící se vlivy mezi proměnnými, tak při komentování výsledků v sekci Analýza budeme interpretovat s opatrností. Lineární regrese bude estimována jak pro závislou proměnnou *Krajní pravice*, tak i *Populistických stran*.

Regresní rovnice má následující podobu standartního zápisu ekonometrických rovnic, kde Y_i je námi definovaná závislá proměnná. β_{1-3} jsou vektory všech koeficientů. X_i je vektorem všech nezávislých proměnných, které jsou výše popsány. D_i je vektorem všech fiktivních proměnných a ε_i je náhodnou chybou.

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \beta_2 D_i + \varepsilon_i$$

4.2 Výběr REM a zdůvodnění

REM má následující podobu

$$Y_{it} = \beta X_{it} + \alpha_i + \varepsilon_{it}$$

Kde Y je závislou proměnnou, v tomto případě tedy volební účast v jednotlivých okresech, v čase t a pro entitu i . X je vektorem všech nezávislých proměnných, které jsou výše popsány, v čase t a pro entitu i . β je vektorem všech koeficientů, které budeme v regresy estimovat. α_i zobrazuje jednotlivé individuální specifické efekty a ε_{it} jsou chybné termíny.

Pro analýzu panelových dat se typicky používají 2 ekonometrické modely. Těmito modely jsou tzv. Fixed Effects model (FEM) a Random Effects model (REM). Mezi těmito 2 modely se autoři rozhodují na základě podoby dat a proměnných. Nejprve jsem se rozhodl použít tzv. Hausmannův test, tento test se ve statistice typicky používá právě při rozhodování mezi těmito dvěma modely. Chí-kvadrát Hausmannova testu vychází 0.4476 s 9 stupni volnosti a p-hodnotou 1. Kvůli tomuto výsledku nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu, která říká, že individuální efekty nejsou korelovány s nezávislými proměnnými (Wooldridge, 2013). Jelikož p-hodnota je vysoká, můžu tento test interpretovat tak, že FEM nemusí být preferovanou volbou nad REM. Pouze na základě statistického testu však vhodný model volit nebudu. Je důležité si také vyjasnit

volbu jednoho z modelů na základě předpokladů mé regresní analýzy a zamýšleného postupu celé práce. Debata ohledně použití těchto modelů je košatá, jsou autoři, kteří jsou názoru, že použití REM je vždy lepší než použití FEM, jelikož REM je superiorní pro obecnou analýzu (Shor, 2007 & Western, 1998).

Předpoklady REM mluví o tom, že individuální specifické efekty jsou náhodné. V kontextu analýzy této bakalářské práce je REM vhodnější hned z několika důvodů. REM předpokládá, že veškeré individuální efekty nejsou korelované s nezávislými proměnnými, tyto efekty jsou tím pádem náhodné a v případě naší analýzy se toto jeví jako realističtější předpoklad. Jelikož REM pracuje jak s informacemi tzv. z vnitřních skupin (within) tak se zkoumá také vnější vztahy (between) mezi samotnými Okresy. Obecně REM umožňuje se ptát na širší spektrum výzkumných otázek, kdy také lépe pracuje s proměnnými, které se v čase nemění či zůstávají velice podobné (Bell et al, 2018), což je pro mnou zvolenou analýzu velice vhodné, jelikož například celkový počet obyvatel v jednotlivých okresech se mění opravdu minimálně.

4.2.1 Předpoklady modelu a práce s problémy v datech

4.2.1.1 *Multikolinearita*

Multikolinearitu zkoumám především kvůli vlivu případné seriózní korelaci více proměnných, tak se zvýší standartní chyby koeficientů, to pak v odhadovaných modelech může způsobit, že některé nezávisle proměnné vycházejí signifikantní i přes to, že v realitě nejsou (Daoud et al, 2017). Pro zjištění případných problémů s multikolinearitou je v této práci využit Korelační matrix. V tomto matrixu jsou zahrnuty všechny původně zamýšlené nezávislé proměnné. Nejvyšší míru korelace pozoruji u proměnné *Rozvody*, je tedy na zvážení, zda ji dále nechat zařazenou v regresní analýze, aby nedošlo k nesprávné estimaci koeficientů či nestabilitě modelu.

Tabulka 1: Korelační koeficienty

	Pracujici	Prumerny_vek	Pocet_obyvatel	Pristehovali	Nezamestnani	Prumerny_duchod	Trestne_ciny	Dokon_byty	Rozvody
Pracujici	1,00	-0,67	-0,02	-0,17	0,74	-0,83	0,22	-0,11	0,15
Prumerny_vek	-0,67	1,00	-0,03	-0,25	-0,40	0,54	-0,22	-0,27	-0,21
Pocet_obyvatel	-0,02	-0,03	1,00	0,71	0,09	0,08	0,82	0,67	0,94
Pristehovali	-0,17	-0,25	0,71	1,00	-0,19	0,21	0,64	0,84	0,71
Nezamestnani	0,74	-0,40	0,09	-0,19	1,00	-0,61	0,31	-0,24	0,20
Prumerny_duchod	-0,83	0,54	0,08	0,21	-0,61	1,00	-0,14	0,18	-0,10
Trestne_ciny	0,22	-0,22	0,82	0,64	0,31	-0,14	1,00	0,50	0,89
Dokon_byty	-0,11	-0,27	0,67	0,84	-0,24	0,18	0,50	1,00	0,65
Rozvody	0,15	-0,21	0,94	0,71	0,20	-0,10	0,89	0,65	1,00

Pro detailnější analýzu multikolinearity použijeme ještě tzv. Variance Inflation Factor (VIF), abych zjistil, jak závažná je korelace mezi proměnnými. Čím vyšší tento faktor je, tím vyšší korelaci mezi proměnnými pozorujeme. Skóre, které je vyšší než 5 až 10 je typicky považováno za problematické (Kyriazos & Poga, 2023). Tabulka zobrazuje VIF score pro příslušné proměnné před a po vyřazení proměnné Rozvody. Podle definice Kyriazose a Pogy je možné se všemi proměnnými po odstranění proměnné rozvody pracovat.

Tabulka 2: VIF Score

Pracujici	Prumerny_vek	Pocet_obyva	Pristehovali	Nezamestna	Prumerny_du	Trestne_ciny	Dokon_byty	Rozvody
7.02	3.65	14.73	6.34	3.01	3.59	6.35	5.02	18.64
Pracujici	Prumerny_vek	Pocet_obyva	Pristehovali	Nezamestna	Prumerny_du	Trestne_ciny	Dokon_byty	
6.99	3.46	5.62	6.34	3.00	3.39	4.84	4.99	

4.2.1.2 Homoskedasticita

Data použitá v této bakalářské práci musí splňovat předpoklad homoskedasticity, tedy že rozptyl náhodné veličiny je konstantní, což je jeden ze základních předpokladů pro použití jakékoliv regresní funkce. Pro testování využívám tzv. Breusch-Pagan test, jenž pracuje s nulovou hypotézou, že rozptyl chyb (reziduí) v mém regresním modelu jen konstantní, tedy předpokládá homoskedasticitu. P-hodnota je poměrně nízká, což naznačuje evidenci proti nulové hypotéze.

Kvůli potenciálnímu výskytu heteroskedasticity využijeme v modelech tzv. Heteroscedasticity and Autocorrelation Consistent (HAC) Robust standart errors, tím vyřeším nerovnoměrnou variabilitu residuí a autokorelaci dat.

5 Analýza dat a jejich interpretace

V této části práce se zaměřím na samotnou analýzu dat. Pracuji zde se všemi nezávislými a závislými proměnnými popsanými v sekci Data. Nejprve se zaměřím na popis samotných modelů a detailněji popíšu použité závislé proměnné, aby interpretace a popis byl pro čtenáře srozumitelnější. Budu postupovat od základního lineárního modelu, přes modely, které pracují přes celé období od roku 2010 do roku 2021, ale také vymezím jednoznačněji modely, které budu interpretovat v rámci Grievance theory, tedy mobilizace v kratším období.

5.1 Popis a srovnání jednotlivých modelů

Data a závislé proměnné jsem se rozhodl rozdělit do 6 základních modelů. Číslo 6 není nikterak dogmaticky určeno, avšak logicky vychází z formulace závislých proměnných, a tedy i pro mou analýzu dat je 6 modelů s odlišnou závislou proměnnou vhodných.

5.1.1 Modely jsou určeny následující závislou proměnou a rozmezím let:

Lineární model

- Model 1: Základní lineární model (LM) pro porozumění datům a získání perspektivy, jak jednotlivé proměnné interagují

Random Effects Modely

- Model 2: Analyzuje vliv socioekonomických proměnných na zisky *Populistických stran* v rozmezí let 2010 až 2021

- Model 3: Analyzuje vliv socioekonomických proměnných na zisky *Krajně pravicových stran* v rozmezí let 2010 až 2021
- Model 4: Analyzuje vliv socioekonomických proměnných na zisky *Populistických stran* v rozmezí let 2010 až 2021, strany jsou v tomto modelu vždy zařazeny pouze na 4 roky pro interpretaci v rámci Grievance theory. Rok 2019 je vyškrtnut, jelikož se neobjevila žádná nová populistická strana, výsledek by tedy byl zavádějící a mohl by poškodit interpretaci koeficientů tohoto modelu.
- Model 5: Analyzuje vliv socioekonomických proměnných na zisky *Krajně pravicových stran* v rozmezí let 2010 až 2021, strany jsou v tomto modelu vždy zařazeny pouze na 4 roky pro interpretaci v rámci Grievance theory.
- Model 6: Analyzuje vliv socioekonomických proměnných na zisky strany *SPD* v rozmezí let 2013 až 2017
- Model 7: Z datasetů a kódu v prostředí R, které se nachází v Příloze této práce, je možné provádět regresní analýzu pro jakoukoliv ze stran zmíněných v sekci Data a interpretovat její zisky na Okresní úrovni.

5.2 Lineární model a interpretace dat

V rámci Lineárního modelu jsem zvolil závislé proměnné výsledky *Krajní pravice* i *Populistických stran* pro celé období od roku 2010 do roku 2021. Nejzajímavějším prvkem je nejspíše rozdíl v R-squared a tedy performace obou modelů. Model se závislou proměnnou *Krajní pravice* vysvětluje rozptyl v daleko vyšší míře než model se závislou proměnnou *Populistických stran*. Jelikož je použitý naprosto stejný model, je tento rozdíl zatím poměrně těžko interpretovatelný a budu se jím zabývat v rámci dalších sofistikovanějších modelů. Když

rozdělíme proměnné podobně jako v sekci data, tak u většiny znamínky a jejich vlivy odpovídají empirickým studiím provedeným na Českém území. Celkový počet pracujících v daných Okresech negativně působí na volební výsledky obou typů stran. S vyšším průměrným věkem je asociován nárůst volebních výsledku obou typů stran, avšak efekt průměrného věku je násobně nižší než efekt procenta lidí v pracovním věku. Celkový počet obyvatel v daném Okresu dle lineárního modelu nepřináší žádný dramatický vliv na závisle proměnné stejně tak jako počet přistěhovalých do jednotlivých okresů. Daleko zajímavějšími proměnnými z pohledu významnosti a účinku jsou proměnné Průměrný důchod a procento Nezaměstnaných jednak statisticky významné, ale nezaměstnanost je také poměrně silným prediktorem výsledku, jak *Populistických stran*, tak také *Krajně pravicových*. U nezaměstnanosti je negativní koeficient intuitivní a je také v souladu s analyzovanou literaturou. U průměrného důchodu bude interpretace trochu složitější, jelikož tento koeficient interpretujeme tak, že vyšší průměrný důchod v Okrese je spojen s vyšší podporou našich 2 závisle proměnných. Průměrný důchod ještě prodiskutuji v rámci dalších modelů. Tresné činy nemají téměř žádný pozitivní ani negativní efekt na závisle proměnnou. A dokončené byty v analyzovaných Okresech mají negativní efekt na podporu krajní pravice a populistů.

Model 1: Lineární model

	Dependent variable:	
	Kraj_prav (1)	Popul (2)
Pracujici	-0.3169** (0.1365)	-0.6938* (0.3811)
Prumerny_vek	0.0725 (0.2043)	0.1681 (0.5703)
Pocet_obyvatel	0.000003 (0.000005)	0.000004 (0.00001)
Pristehovali	-0.0003 (0.0002)	0.0004 (0.0006)
Nezamestnani	0.3822*** (0.0783)	0.6772*** (0.2187)
Prumerny_duchod	0.0024*** (0.0001)	0.0039*** (0.0004)
Trestne_ciny	-0.00002 (0.0001)	-0.0002 (0.0003)
Dokon_byty	-0.0012 (0.0010)	-0.0053** (0.0027)
Constant	-5.2456 (15.8005)	6.9367 (44.1080)
Observations	912	912
R2	0.4916	0.2866
Adjusted R2	0.4870	0.2803
Note:	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01	

5.3 Random effects modely (Model 2 a 3)

V této sekci budu pomocí REM analyzovat dlouhodobé trendy, od roku 2010 do roku 2021. Následující tabulka nám dává unikátní dlouhodobé srovnání, z čeho těží populistické a krajně pravicové strany v České republice. Vidíme, že oproti lineární regresi se znaménka koeficientů příliš nezměnila. Tedy pomocí lineární regrese jsem byl poměrně přesně schopen odhadnout vliv jednotlivých proměnných tak, jak bylo v metodologické části zamýšleno a popsáno. Zajímavé je však srovnání samotných efektů jednotlivých nezávisle proměnných. Konzistentní statistickou významnost pozorujeme u obou modelů u proměnných *Pracujici*, *Pristehovali*, *Nezaměstnani*, a *Prumerny_duchod*. Stejně tak vidíme, že pokud přidáme do modelu proměnnou *Rozvody*, tak statistická významnost přibývá i u dalších nezávisle proměnných, což je s vysokou pravděpodobností způsobeno vysokým VIF score a tedy tento model nebudeme uvažovat, jelikož kvůli multikolaritě může být zavádějící. Mezi modely jsou další dva výrazné rozdíly, a to je velikost koeficientů u proměnných *Pracujici* a *Nezaměstnani*. Vyšší procento nezaměstnanosti v daném okrese ovlivňuje podporu pro populistické strany výrazně více než pro krajní pravici. Z modelů je patrné, že tento efekt je téměř dvojnásobný. Při snížení/zvýšení proměnné *Nezaměstnani* o jednu jednotku můžeme pozorovat zvýšení závisle proměnné o 0,82 pro modely 1 a 2 pro Populistické strany. Modely 1 a 2 pro Krajně pravicové strany indikují zvýšení závisle proměnné o přibližně 0,42. Další poměrně zajímavý efekt, který je rozdílný pro tyto 2 typy stran, je vliv *Dokončených bytů*, které mají sice na obě závisle proměnné negativní vliv, avšak tento negativní vliv je téměř pětinasobně silnější pro populistické strany než pro krajně pravicové. Rozdíl je též v signifikanci, ve 3. modelech je proměnná *Dokon_byty* statisticky významná v modelu pro populistické strany, avšak není významná pro model s krajní pravici. Dalším rozdílem mezi vlivem nezávislých proměnných je rozdíl v efektu *Přistěhovalých lidí do okresu*. Tento efekt je sice násobně nižší, než vliv nezaměstnaného obyvatelstva, průměrného věku či *pracujícího obyvatelstva*, avšak pozorujeme zde také téměř dvojnásobný rozdíl v efektu na závisle proměnnou. Počet *pristěhovalého obyvatelstva* negativněji ovlivňuje výsledky krajně pravicových stran než těch populistických. Poslední velmi rozdílnou proměnnou je *Prumerny_vek*. tato proměnná v průměru indikuje zvýšení výsledku populistických stran o 0,4 u

prvních 2 modelů, což je přibližně třikrát více než tato proměnná ovlivňuje výsledky krajní pravice.

Model 2 a 3: Dlouhodobé REM

Dependent variable:				
	Kraj_prav			
	(1)	(2)	(3)	(4)
Pracujici	-0.34507*** (0.13254)	-0.35041*** (0.13410)	-0.31690** (0.13652)	-0.42973 (0.34603)
Prumerny_vek	0.13527 (0.19814)	0.12877 (0.19974)	0.07250 (0.20431)	0.93954 (0.98682)
Pocet_obyvatel	0.000001 (0.000004)	0.0000005 (0.000004)	0.000003 (0.000005)	-0.00020*** (0.00006)
Pristehovali	-0.00042** (0.00016)	-0.00043** (0.00017)	-0.00029 (0.00020)	0.00055 (0.00058)
Nezamestnani	0.42223*** (0.07104)	0.41716*** (0.07358)	0.38217*** (0.07833)	0.59489*** (0.12486)
Prumerny_duchod	0.00234*** (0.00015)	0.00234*** (0.00015)	0.00236*** (0.00015)	0.00232*** (0.00019)
Trestne_ciny		0.00003 (0.00011)	-0.00002 (0.00012)	0.00002 (0.00025)
Dokon_byty			-0.00125 (0.00096)	-0.00250* (0.00143)
Rozvody				0.01180*** (0.00393)
Constant	-5.90998 (15.59764)	-5.24023 (15.80653)	-5.24558 (15.80054)	
Observations	912	912	912	912
R2	0.49057	0.49061	0.49155	0.53089
Adjusted R2	0.48719	0.48666	0.48705	0.48324

Dependent variable:				

	Popul			
	(1)	(2)	(3)	(4)

Pracujici	-0.84046** (0.37043)	-0.83701** (0.37483)	-0.69380* (0.38109)	-0.60469 (0.37876)
Prumerny_vek	0.40440 (0.55378)	0.40861 (0.55827)	0.16812 (0.57034)	0.68281 (0.58081)
Pocet_obyvatel	-0.00001 (0.00001)	-0.00001 (0.00001)	0.000004 (0.00001)	-0.00006*** (0.00002)
Pristehovali	-0.00021 (0.00045)	-0.00020 (0.00048)	0.00041 (0.00057)	0.00046 (0.00057)
Nezamestnani	0.82342*** (0.19856)	0.82670*** (0.20565)	0.67716*** (0.21867)	0.71800*** (0.21719)
Prumerny_duchod	0.00384*** (0.00042)	0.00384*** (0.00042)	0.00393*** (0.00042)	0.00433*** (0.00043)
Trestne_ciny		-0.00002 (0.00031)	-0.00021 (0.00033)	-0.00093** (0.00037)
Dokon_byty			-0.00534** (0.00268)	-0.00604** (0.00267)
Rozvody				0.03582*** (0.00912)
Constant	7.39320 (43.59442)	6.95953 (44.17991)	6.93670 (44.10800)	-25.82291 (44.54749)

Observations	912	912	912	912
R2	0.28345	0.28346	0.28658	0.29858
Adjusted R2	0.27870	0.27791	0.28026	0.29158
=====				
Note:		*p<0.1:	**p<0.05:	***p<0.01

5.4 Random effects modely s aplikací Grievance Theory (Model 4 a 5)

V této sekci budeme pomocí REM analyzovat mobilizace voličů pro populistické a krajně pravicové strany, od roku 2010 do roku 2021. První důležitou informací je počet pozorování u obou modelů, který nám klesnul z počtu 912 u modelů 2 a 3, nyní na 532, respektive 608. Rozdíl je dán jednak tím, že v některých letech dominovala strana ANO takovým způsobem, že žádná jiná populistická strana nepřesáhla hranici 0,5 procenta, která byla stanovena pro zařazení do analýzy. Tyto modely byly estimovány pouze v letech, kdy jsou dostupné výsledky pro populistické a krajně pravicové strany v datasetu. Tyto modely v této kapitole budou estimovány ještě jednou s úplně stejnými hodnotami závisle proměnné, avšak pro celou dobu, kdy máme dostupný dataset, tedy od roku 2010 do roku 2021. V těchto modelech jsou vynechány roky 2011, 2015, 2018 a 2019 pro krajně pravicové strany a navíc rok 2020 u populistických stran, kdy dominovala strana ANO. Tyto modely zahrnují vždy pouze čtyřleté období, každé z nově vzniklých stran, tak aby byly schopny zachytit mobilizaci těchto nově vzniklých stran na základě změn v nezávislých proměnných.

U obou modelů lze pozorovat zvýšení negativního efektu vyššího počtu pracujících občanů na výsledky krajní pravice a populistických stran. Efekt proměnných počet obyvatel, přistěhovaných a trestných činů zůstává identický. Zajímavou změnou prochází efekt proměnných Průměrný věk a Nezaměstnaní, kde z obou předchozích modelů vyplývá, že při nárůstu těchto nezávislých proměnných narůstají také výsledky krajně pravicových a populistických stran. Kromě těchto 2 proměnných nepozorujeme žádné dramatické změny v efektech. Další výraznou změnou je ale nárůstu hodnoty konstanty v regresním modelu. Konstanta v tomto případě může narážet na jednotlivé interakce mezi nezávislými proměnnými a být zkreslena. Tyto nelogické hodnoty a efekty nezávislých proměnných mohou jednoznačně plynout z designu tohoto modelu. Jelikož všechny výsledky závislých proměnných, a tedy výsledky jednotlivých politických stran, které figurují v závisle proměnné *Popul2 a Kraj_prav2* se vyskytují v datasetu pouze na 4 roky. Tedy regresní analýza může být zkreslena například roky, kdy do politiky vstupovalo hnutí ANO či strana Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, jelikož jejich výsledkový nárůst a setrvačnost

byly násobně vyšší než výsledky jiných stran.

Model 4 a 5: Modely pro interpretaci Grievance theory (pouze roky voleb)

	Dependent variable: Kraj_prav2				Dependent variable: Popul2				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	(2)	(3)	(4)	
Pracujici	-1.47843*** (0.13436)	-1.48804*** (0.13532)	-1.34567*** (0.13643)	-1.33444*** (0.13642)	Pracujici	-3.87359*** (0.33116)	-3.89557*** (0.33382)	-3.32139*** (0.33282)	-3.28563*** (0.32793)
Prumerny_vek	-0.19592 (0.20143)	-0.20996 (0.20280)	-0.37861* (0.20255)	-0.30858 (0.20689)	Prumerny_vek	-0.59802 (0.51516)	-0.62757 (0.51834)	-1.09137** (0.50363)	-0.68710 (0.50561)
Pocet_obyvatel	0.00001** (0.000004)	0.00001 (0.000004)	0.00002*** (0.000005)	0.00001 (0.00001)	Pocet_obyvatel	0.00002* (0.00001)	0.00001 (0.00001)	0.00005*** (0.00001)	-0.00001 (0.00002)
Pristehovali	-0.00037** (0.00016)	-0.00041** (0.00017)	0.00008 (0.00020)	0.00008 (0.00020)	Pristehovali	-0.00034 (0.00041)	-0.00043 (0.00044)	0.00146*** (0.00051)	0.00133*** (0.00050)
Nezamestnani	0.14672** (0.07148)	0.13357* (0.07459)	0.01106 (0.07782)	0.01912 (0.07788)	Nezamestnani	-0.25256 (0.17455)	-0.28083 (0.18217)	-0.70730*** (0.18689)	-0.66828*** (0.18432)
Prumerny_duchod	-0.00157*** (0.00014)	-0.00157*** (0.00014)	-0.00148*** (0.00014)	-0.00141*** (0.00014)	Prumerny_duchod	-0.00674*** (0.00036)	-0.00673*** (0.00036)	-0.00646*** (0.00035)	-0.00611*** (0.00035)
Trestne_ciny		0.00007 (0.00011)	-0.00007 (0.00011)	-0.00018 (0.00013)	Trestne_ciny		0.00015 (0.00028)	-0.00035 (0.00028)	-0.00096*** (0.00031)
Dokon_byty			-0.00444*** (0.00095)	-0.00456*** (0.00095)	Dokon_byty			-0.01596*** (0.00243)	-0.01657*** (0.00240)
Rozvody				0.00510 (0.00316)	Rozvody				0.03232*** (0.00782)
Constant	127.91830*** (15.78648)	129.23010*** (15.93521)	126.17860*** (15.67679)	121.67230*** (15.90367)	Constant	375.16940*** (39.62492)	378.10460*** (40.01385)	357.42570*** (38.62327)	333.68590*** (38.47358)
Observations	608	608	608	608	Observations	532	532	532	532
R2	0.24242	0.24290	0.26974	0.27290	R2	0.41596	0.41629	0.46080	0.47789
Adjusted R2	0.23485	0.23407	0.25999	0.26195	Adjusted R2	0.40928	0.40849	0.45255	0.46889

Note:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Pro porovnání s modely s nižším počtem pozorování, jsem estimoval modely 4.1 a 5.1, abych porovnal modely s celou periodou závislé proměnné, jimiž jsou modely 4.1 a 5.1 a modely do kterých jsme zahrnuli pouze roky, ve kterých se konaly volby, tedy modely 4 a 5. U modelů 4.1 a 5.1 vidíme snížení R-squared tedy menší množství variace závislé proměnné je vysvětleno. U modelů 4.1 to není ani 10 procent variace a u modelu 5.1 se toto číslo blíží 20 procentům. Podobně jako u Modelů 4 a 5 je hodnota konstanty signifikantní a poměrně vysoká. Tento fakt interpretuji stejně jako v odstavci výše. Jedinou výraznou změnou v koeficientech nezávislých proměnných, kterou pozorujeme, je pozitivní a poměrně vysoký efekt proměnné *Nezamestnani*,

kteřá jako v Lineárním modelu a REM 1 a 2 odpovídá, jak mnou zvolené hypotéze, tak interpretaci z odborné literatury. V těchto modelech je důležité sledovat konzistenci, se kterou posléze můžu pracovat při vyhodnocování hypotéz. Proto jedinou problematickou nezávisle proměnnou se zatím zdá být proměnná průměrného věku, která vychází jinak v Modelech 1-3 a Modelech 4, 4.1, 5 a 5.1. Do problematických proměnných zatím nezahrnuji Průměrný důchod, jelikož i přes to, že samotná proměnná je konzistentně ve všech modelech statisticky významná, tak její efekt je marginální. I přesto, že modely 4.1 a 5.1 vysvětlují řádově o 50 procent nižší množství variace závisle proměnné, pro mou interpretaci jsou preferovány nad modely 4 a 5, jelikož jsou konzistentní s předchozími zjištěními z modelů 1 až 3. Při vyhodnocování hypotéz bude brán ohled na proměnné, kterou jsou v modelech nekonzistentní, abych tímto způsobem nedošel ke zkresleným závěrům.

Model 4.1 a 5.1: Modely pro interpretaci Grievance theory (2010-2021)

	Dependent variable: Kraj_prav2					Dependent variable: Popul2			
	(1)	(2)	(3)	(4)		(1)	(2)	(3)	(4)
Pracujici	-0.99334*** (0.12692)	-0.98797*** (0.12842)	-0.92097*** (0.13032)	-0.90885*** (0.13046)	Pracujici	-2.66383*** (0.35529)	-2.64469*** (0.35948)	-2.39496*** (0.36364)	-2.31575*** (0.36183)
Prumerny_vek	-0.17809 (0.18975)	-0.17154 (0.19128)	-0.28406 (0.19504)	-0.21404 (0.20005)	Prumerny_vek	-0.30391 (0.53115)	-0.28056 (0.53541)	-0.69991 (0.54422)	-0.24240 (0.55484)
Pocet_obyvatel	0.000002 (0.000003)	0.000003 (0.000004)	0.00001* (0.000005)	-0.000001 (0.00001)	Pocet_obyvatel	-0.000004 (0.00001)	-0.000002 (0.00001)	0.00002 (0.00001)	-0.00004* (0.00002)
Pristehovali	-0.00016 (0.00016)	-0.00015 (0.00017)	0.00014 (0.00020)	0.00015 (0.00020)	Pristehovali	0.00048 (0.00043)	0.00053 (0.00046)	0.00160*** (0.00054)	0.00164*** (0.00054)
Nezamestnani	0.42373*** (0.06803)	0.42883*** (0.07046)	0.35887*** (0.07478)	0.36442*** (0.07481)	Nezamestnani	0.69768*** (0.19045)	0.71588*** (0.19723)	0.45511** (0.20866)	0.49142** (0.20748)
Prumerny_duchod	-0.00074*** (0.00014)	-0.00074*** (0.00014)	-0.00070*** (0.00014)	-0.00064*** (0.00015)	Prumerny_duchod	-0.00523*** (0.00040)	-0.00524*** (0.00040)	-0.00508*** (0.00040)	-0.00473*** (0.00041)
Trestne_ciny		-0.00003 (0.00011)	-0.00012 (0.00011)	-0.00022* (0.00013)	Trestne_ciny		-0.00011 (0.00030)	-0.00045 (0.00031)	-0.00108*** (0.00036)
Dokon_byty			-0.00250*** (0.00092)	-0.00259*** (0.00092)	Dokon_byty			-0.00931*** (0.00256)	-0.00993*** (0.00255)
Rozvody				0.00487 (0.00314)	Rozvody				0.03184*** (0.00871)
Constant	82.57791*** (14.93707)	81.90327*** (15.13706)	81.89259*** (15.08381)	77.43591*** (15.34338)	Constant	254.20590*** (41.81231)	251.80150*** (42.37097)	251.76170*** (42.08812)	222.64090*** (42.55550)
Observations	912	912	912	912	Observations	912	912	912	912
R2	0.08697	0.08705	0.09447	0.09688	R2	0.19010	0.19022	0.20188	0.21353
Adjusted R2	0.08092	0.07998	0.08644	0.08787	Adjusted R2	0.18473	0.18395	0.19481	0.20568

Note: *p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

5.5 Příklady jednotlivých stran (Model 6)

Jako specifický příklad strany, která přichází na scénu mezi lety 2010 a 2020 byla vybrána strana Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, později přejmenována na Stranu Přímé Demokracie. Abych dodržel princip, který v této práci aplikuji, tak jsem pro tuto stranu vybral periodu od jejího založení v roce 2013 do roku 2017. Tedy období dvou po sobě jdoucích parlamentních voleb. Jak je vidět z modelu 6, tak pozorování pro stranu SPD jsem získal 302 a vysvětlují něco málo než 30 procent variace závisle proměnné. Vliv nezávisle proměnných je podobný jako pro Modely 2 a 3, tedy koeficienty, a především jejich znaménka kopírují dlouhodobý efekt pro krajně pravicové strany. Jedinou odchylkou je proměnná *Pracujici*, která je dlouhodobě pro krajně pravicové strany záporná. Průměrný věk má specificky pro SPD podobný vliv na závislou proměnnou jako celkově pro Krajně pravicové strany. Proměnná přistěhované obyvatelstvo má podobný vliv jak pro SPD, tak pro zbytek podobných stran. Proměnná nezaměstnanost ovlivňuje výsledek Krajně pravicových stran přibližně čtyřikrát více než výsledky samotné SPD. Naopak průměrný zvýšení důchodu o 1 bod znamená zvýšení volebního výsledku SPD o 0.0057, což je téměř dvakrát více než u Krajně pravicových stran jako celku. Trestná činnost má relativně neutrální vliv na Krajně pravicové strany jako celek, avšak negativně ovlivňuje výsledky SPD i přesto, že tento efekt je ve srovnání s ostatními proměnnými mizivý.

Model 6: Model SPD pro mobilizaci (2013-2017)

Dependent variable:

	SPD			
	(1)	(2)	(3)	(4)
Pracujici	0.24730 (0.22786)	0.28341 (0.23164)	0.24186 (0.23489)	0.25148 (0.23532)
Prumerny_vek	0.12130 (0.25959)	0.15168 (0.26199)	0.19090 (0.26455)	0.25683 (0.27673)
Pocet_obyvatel	0.00001* (0.00001)	0.00001* (0.00001)	0.00001 (0.00001)	-0.000002 (0.00001)
Pristehovali	-0.00100*** (0.00023)	-0.00091*** (0.00025)	-0.00115*** (0.00034)	-0.00120*** (0.00035)
Nezamestnani	0.07776 (0.09649)	0.11176 (0.10402)	0.14384 (0.10832)	0.13238 (0.10929)
Prumerny_duchod	0.00565*** (0.00072)	0.00574*** (0.00072)	0.00587*** (0.00073)	0.00583*** (0.00074)
Trestne_ciny		-0.00014 (0.00016)	-0.00006 (0.00018)	-0.00010 (0.00019)
Dokon_byty			0.00176 (0.00166)	0.00187 (0.00167)
Rozvody				0.00403 (0.00494)
Constant	-75.34024*** (25.61087)	-80.38253*** (26.25790)	-80.58685*** (26.25318)	-83.51551*** (26.51161)
Observations	302	302	302	302
R2	0.28283	0.28470	0.28743	0.28906
Adjusted R2	0.26825	0.26767	0.26798	0.26714

Note:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

5.6 Vyhodnocení hypotéz

- H1 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě ekonomických křivd, budou úspěšnější v regionech s vyšší nezaměstnaností

Všechny modely, které byly estimovány tuto hypotézu potvrzují. Liší se pouze míra, ovlivnění závislých proměnných. Obecně pozorujeme v průměru dvakrát vyšší efekt na výsledky populistických stran. Toto pozorování vyplývá především z Modelů 2 až 4. Nárůst o jednu procentní jednotku nezaměstnanosti tedy ovlivní v průměru výsledek populistických stran o 0,7 procenta volebního zisku při zachování ostatních proměnných konstantních. U krajně pravicových stran nezaměstnanost nehraje tak velkou roli, má však stejný, takže negativní, efekt. Bodová změna nezaměstnanosti ovlivňuje krajně pravicové strany přibližně 0,38 nárůstem jejich zisku. U strany SPD, kterou uvádím jako příklad, je tento efekt nižší a pohybuje se okolo 0,1 nárůstu závisle proměnné

- H2 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě ekonomických křivd, budou méně úspěšné v regionech s nižší mírou dostavěných nemovitostí

Všechny estimované modely potvrzují hypotézu o negativním efektu dostavěných bytů na závisle proměnnou, a tedy na výsledky krajně pravicových a populistických stran. Větší negativní vliv pozorujeme na výsledky Populistických stran. Ze sestaveného datasetu jsem zjistil, že průměrný počet dostavěných bytů ve všech okresech je 335. To je důležité vnímat při interpretaci regresního koeficientu. Negativní hodnoty pro krajně pravicové strany se v průměru v modelech pohybují okolo hodnoty -0,002 a u populistických stran -0,008 tedy přibližně čtyřnásobě vyšší vliv má tato proměnná na výsledky populistických stran. Jedinou výjimkou je model ukazující výsledky strany SPD, která je řazena do stran krajně pravicových, a proměnná *Dokon_byty* má na výsledky této strany pozitivní vliv. Může se jednat například o období, kdy na českém území probíhala masivní výstavba spolu s nárůstem preferencí této strany.

- H3 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě společenských/etnických křivd budou úspěšnější v regionech s nižší mírou koeficientu migrace.

Předpoklady této hypotézy se mi nepodařilo ověřit. Jelikož výsledky jednotlivých modelů se poměrně rozchází. Jediný pozorovatelný efekt, který mohu analyzovat, je, že proměnná počtu přistěhovalých do daného okresu v průměru pozitivněji ovlivňuje výsledky populistických stran a negativněji výsledky krajně pravicových stran. Avšak koeficienty a především jejich znaménka nejsou konzistentní.

- H4 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě společenských/etnických křivd, budou úspěšnější v regionech s vyšším průměrným věkem obyvatelstva

U této hypotézy, podobně jako u hypotézy 3, z analýzy jednoznačně nevyplývá, že by vyšší věk negativně či pozitivně ovlivňoval výsledky populistických či krajně pravicových stran. Z modelů zkoumajících mobilizace spíše vyplývá, že vyšší průměrný věk ovlivňuje negativně výsledky krajně pravicových a populistických stran. Na druhou stranu dlouhodobé modely a model pro stranu SPD ukazují, že efekt by měl být opačný. Z regresní analýzy tedy jednoznačně nevyplývá, zda nezaměstnanost má pozitivní či negativní efekt na závisle proměnné.

- H5 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě společenských/etnických křivd, budou méně úspěšné v regionech s vysokou koncentrací/vyšším počtem obyvatelstva

Jelikož jsem při přípravě dat musel vyřadit proměnnou koncentrace obyvatelstva, protože byla příliš korelovaná s ostatními proměnnými a její VIF hodnota dosahovala příliš vysokého skóre byl jsem nucen zahrnout proměnnou počet obyvatelstva. Ta konzistentně vychází, že čím vyšší počet obyvatel v daném okrese, tím lepší zisk krajně pravicových a populistických stran. Tento výsledek nejde proti empirické teorii, protože ta hovoří spíše o tom, že v místech s vyšší koncentrací obyvatelstva volí lidé zejména proti krajní pravici. Z této analýzy, ale spíše vyplývá, že v lidnatých okresech dochází k podpoře populistických a krajně pravicových stran.

- H6 Nové politické strany, které mobilizují své voliče na základě politických křivd, budou úspěšnější v regionech s vyšší mírou trestné činnosti v rámci populace

I přesto, že vliv trestné činnosti na závislou proměnnou je velice nízký, tak je poměrně konzistentní, vyšší míra trestné činnosti je v datech, která jsem zkompilel, asociována se snížením závisle proměnné jak pro krajně pravicové, tak i pro populistické strany. Tento pozorovaný efekt jde jednoznačně proti teorii o mobilizaci voličů na základě politických křivd, i přesto, že samotná trestná činnost není způsobena politiky. I přesto jsem v teoretické části zmiňoval, že efekt pro tyto 2 typy stran by měl být stejný, a to pozitivní, tak se tato hypotéza nepotvrdila.

6 Závěr

Hlavním cílem mojí bakalářské práce byla dlouhodobá analýza vlivu socioekonomických proměnných na výsledky voleb v České republice na okresní úrovni. Ve své bakalářské práci se soustředuji na krajně pravicové strany a strany populistické. V práci jsou použita data především z Českého statistického úřadu od roku 2010 do roku 2021. Jedním z hlavních cílů bylo vytvořit ekonometrické modely, které by ukazovaly na proměnné, které dlouhodobě ovlivňují výsledky krajně pravicových a populistických stran. Tento model v literatuře a analýze českého prostředí na okresní úrovni chybí. Naprostá většina literatury se totiž soustřeďuje na analýzu v kratším horizontu a v regresní analýze používá lineární modely. Já jsem se pro zachycení dlouhodobých vlivů rozhodl v práci použít tzv. Random Effects Model, tedy ekonometrickou metodu, která dobře pracuje s panelovými daty, i když v některých letech chybí hodnoty závisle či nezávisle proměnných. Ve formulování hypotéz a metodologické části zahrnuji a snažím se ověřovat předpoklady tzv. Grievance theory. Teorie, která se zakládá na mobilizaci voličů pro nově vzniklé strany kvůli pocitu křivdy. Tato teorie pracuje se třemi hlavními křivdami, kterými jsou ekonomické, sociální/etnické a politické křivdy. Na základě tohoto teoretického vymezení jsem formuloval hypotézy, které vycházejí i z odborné literatury specifické pro politickou scénu České republiky. Tuto teorii jsem ověřoval převážně tak, že jsem zvláště seskupil výsledky krajně pravicových a populistických stran a vždy vyčlenil čtyřleté období, kdy jednotlivé politické strany v České republice začínaly se svým působením. Výsledky regresní analýzy se závislou proměnnou, kdy byly výsledky stran započítány pouze po 4 roky, jsem posléze srovnal s výsledky regresní analýzy, kdy výsledky všech stran byly zahrnuty po celé období od roku 2010 do roku 2014. Dále jsem také uvedl příklad strany Úsvit (nyní SPD), a to, jak mobilizovala mezi roky 2013 a 2017.

Přibližně polovina mnou formulovaných hypotéz se potvrdila. Nové strany, které mobilizovaly na základě ekonomických křivd, byly úspěšnější v okresech s vyšší nezaměstnaností. Efekt nezaměstnanosti měl silnější vliv na výsledek populistických stran než na výsledek krajně pravicových. Populistické strany získávaly v průměru při změně nezaměstnanosti o 1 jednotku o

0,4 procenta více hlasů než strany krajně pravicové. Potvrdila se také hypotéza ohledně mobilizace v okresech s nižším počtem dostavěných bytů. V těchto okresech mobilizovaly strany méně než v okresech s vyšším počtem dostavěných bytů. Negativnější efekt na závisle proměnnou jsem estimoval u populistických stran, které ztrácely -0,008 procenta při změně dokončených bytů o jednu jednotku. Hypotéza se nepotvrdila u proměnné přistěhovalí. V rámci tohoto výzkumu by bylo vhodnější použít proměnnou přistěhovaných cizinců do jednotlivých okresů, kterou jsem však bohužel dlouhodobě nedohledal, a tedy i formulace této hypotézy spíše poukazuje na to, že se v daném okrese spíš lépe žije, když se do něj stěhuje více obyvatel, než, že by v něm docházelo k mobilizaci na základě přítomnosti mnoha migrantů/cizinců. A poslední hypotézu jsem byl také nucen zamítnout kvůli tomu, že trestná činnost v okresech jednoznačně negativně ovlivňuje výsledky obou typů stran. Pokud bych měl shrnout rozdílné vlivy, které mají socioekonomické proměnné na mobilizaci populistických voličů a voličů krajní pravice, tak by výsledky byly velmi podobné. Avšak můžeme najít poměrně velké rozdíly mezi efektem, které tyto proměnné mají.

Celkově tato práce shrnuje vliv socioekonomických proměnných na výsledky krajně pravicových a populistických stran v České republice. Vytváří poměrně unikátní dlouhodobou statistiku, která však místy postrádá další proměnné, které by objasnily mobilizace voličů zejména v části politických a etnických frustrací. Proměnné jako počet migrantů, průměrná mzda, vzdělanost, poměr romského obyvatelstva či index rurality na okresní úrovni by výsledky této práce ještě zpřesnily. Práce dále naráží na problematiku neměnnosti českého prostředí, co se týče politických stran, kdy na straně populistické dominuje hnutí ANO a na straně krajně pravicové v posledních letech hnutí SPD. Analýza mobilizace je tedy poměrně složitá. Estimované ekonometrické modely se celkově pohybují od 20 do 50 procentního vysvětlení variace závisle proměnné, což je poměrně vysoké číslo v porovnání s podobnými analýzami. Důležité je však připomenout, že čísla koeficientu VIF byla poměrně hraniční, hodnoty koeficientů a variace tedy mohou být lehce zkresleny, což je další nevýhodou menšího počtu proměnných, které jsou do jisté míry korelované. Celkově tato práce dodává čtenáři dlouhodobý přehled ohledně vlivů, které ovlivňují českou politickou scénu, shrnuje literaturu a metodologii týkající se

sociálněpolitického výzkumu a dodává kontext pro vysvětlení vysokých zisků krajní pravice a populistických stran v českém kontextu.

7 Bibliografie

Algan, Y., Guriev, S., Papaioannou, E., & Passari, E. (2017). The European Trust Crisis and the Rise of Populism. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2017(2), 309–400.

<https://muse.jhu.edu/pub/11/article/688908>

Bell, A., Fairbrother, M., & Jones, K. (2019). Fixed and random effects models: making an informed choice. *Quality & Quantity*, 53(2), 1051–1074. <https://doi.org/10.1007/s11135-018-0802-x>

Bendl, T., Bořil, V., & Suchánek, J. (2020). Populismus, migrace a virtuální svět. *Article*.

https://www.researchgate.net/publication/342784275_Populismus_migrace_a_virtualni_svet

Bláha, P., Charvát, J., & Maškarinec, P. (2022). Explaining the rise of populist parties in the 2013 and 2017 Czech parliamentary elections: economic grievances and political protest? In *The Rise of Populism in Central and Eastern Europe* (pp. 39–52). Edward Elgar Publishing.

<https://www.elgaronline.com/edcollchap/book/9781802205534/book-part-9781802205534-10.xml>

Bornschieer, S., & Kriesi, H. (2012). The populist right, the working class, and the changing face of class politics. In *Class Politics and the Radical Right*. Routledge.

Burden, B. C., & Wichowsky, A. (2014). Economic Discontent as a Mobilizer: Unemployment and Voter Turnout. *The Journal of Politics*, 76(4), 887–898.

<https://doi.org/10.1017/S0022381614000437>

- Charles, K. K., & Stephens Jr., M. (2013). Employment, Wages, and Voter Turnout. *American Economic Journal: Applied Economics*, 5(4), 111–143. <https://doi.org/10.1257/app.5.4.111>
- ČSU. (2021). *Metody pro přepočet hlasů na mandáty*. Metody pro přepočet hlasů na mandáty. https://www.czso.cz/csu/czso/metody_pro_prepocet_hlasu_na_mandaty
- ČSÚ. (2023a). *Podíl nezaměstnaných osob v ČR a krajích, 2005-2023*. Podíl nezaměstnaných osob v ČR a krajích, 2005-2023. https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_podil_nezamestnanych
- ČSÚ. (2023b). *Podíl nezaměstnaných osob v ČR a krajích, 2005-2023*. Podíl nezaměstnaných osob v ČR a krajích, 2005-2023. https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_podil_nezamestnanych
- Daoud, J. I. (2017). Multicollinearity and Regression Analysis. *Journal of Physics: Conference Series*, 949, 012009. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/949/1/012009>
- Dennison, J. (2020). How Issue Salience Explains the Rise of the Populist Right in Western Europe. *International Journal of Public Opinion Research*, 32(3), 397–420. <https://doi.org/10.1093/ijpor/edz022>
- Durkan, W. (2022). Changing geographies of voter turnout: Michigan and the urban/rural divide. *Political Geography*, 93, 1024409. <https://mural.maynoothuniversity.ie/16783/>
- Garcia-Rodriguez, A., & Redmond, P. (2020). Rainfall, population density and voter turnout. *Electoral Studies*, 64, 102128. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2020.102128>
- Guzi, M., & Mikula, Š. (2021). Careful what you say: The effect of manipulative information on the 2013 Czech presidential run-off election. *Economics Letters*, 209, 110152. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2021.110152>

- Halikiopoulou, D., & Vlandas, T. (2019). What is new and what is nationalist about Europe's new nationalism? Explaining the rise of the far right in Europe. *Nations and Nationalism*, 25(2), 409–434. <https://doi.org/10.1111/nana.12515>
- Häusermann, S., Kurer, T., & Wüest, B. (2018). Participation in hard times: how constrained government depresses turnout among the highly educated. *West European Politics*, 41(2), 448–471. <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1359460>
- Ivarsflaten, E. (2008). What Unites Right-Wing Populists in Western Europe?: Re-Examining Grievance Mobilization Models in Seven Successful Cases. *Comparative Political Studies*, 41(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/0010414006294168>
- Klandermans, B., Roefs, M., & Olivier, J. (2001). Grievance Formation in a Country in Transition: South Africa, 1994-1998. *Social Psychology Quarterly*, 64(1), 41–54. <https://doi.org/10.2307/3090149>
- Kriesi, H. (2012). The Political Consequences of the Financial and Economic Crisis in Europe: Electoral Punishment and Popular Protest. *Swiss Political Science Review*, 18(4), 518–522. <https://doi.org/10.1111/spsr.12006>
- Kyriazos, T., & Poga, M. (2023). Dealing with Multicollinearity in Factor Analysis: The Problem, Detections, and Solutions. *Open Journal of Statistics*, 13(3), 404–424. <https://doi.org/10.4236/ojs.2023.133020>
- Maškarinec, P. (2017). A Spatial Analysis of Czech Parliamentary Elections, 2006–2013. *Europe-Asia Studies*, 69(3), 426–457. <https://doi.org/10.1080/09668136.2017.1313962>
- Maškarinec, P., & Bláha, P. (2014). For whom the Bell Tolls: Grievance Theory and the Rise of New Political Parties in the 2010 and 2013 Czech Parliamentary Elections. *Sociológia - Slovak Sociological Review*, 46(6), 706–731.

https://www.researchgate.net/publication/269699437_For_whom_the_Bell_Tolls_Grievance_Theory_and_the_Rise_of_New_Political_Parties_in_the_2010_and_2013_Czech_Parliamentary_Elections

Maškarinec, P., & Charvát, J. (2023). Comparing Party System Types at the Regional Level: Czech Regional Elections 2000–2020 as an Example of Vertical Top-down Spill-over. *Lex Localis: Journal of Local Self-Government*, 21(1).

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=15815374&AN=161881621&h=C4KS%2F%2BJqih%2FpIiwCZIN1Uh%2B43HtjsW7uO%2B7Ox0gEsvK6OXFlqRGgVcaNPJpZpWd7F1uoZFPgQNTiga4yTFPqQ%3D%3D&url=c>

Maškarinec, P., & Bláha, P. (2014). For whom the Bell Tolls: Grievance Theory and the Rise of New Political Parties in the 2010 and 2013 Czech Parliamentary Elections. *Sociológia*, 46(6).

McCoy, J., & Somer, M. (2019). Toward a Theory of Pernicious Polarization and How It Harms Democracies: Comparative Evidence and Possible Remedies. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681(1), 234–271.

<https://doi.org/10.1177/0002716218818782>

MVČR. (2021). *Volby v ČR - Volby*. <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-v-cr.aspx>

Naxera, V., & Krčál, P. (2018). Populistická konstrukce národa ohroženého migrací: CAQDAS volebního diskurzu českých parlamentních voleb v roce 2017. *Sociologický ústav - Slovenská akadémia vied*, 50(5), 491–523. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=703583>

Prokop, D. (2020, February 18). *Sociolog Prokop: Chudé regiony se vylidňují, lidé pracují načerno, kantora tam nedostanete*. iROZHLAS. https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/sociolog-cesko-daniel-prokop-problemy-exekuce-chudoba-populismus_2002181104_vtk

- Rolník, O. (2022). The influence of economic disparities of regions on political polarization in Czech Republic. *84*, 22. http://ftp.mendelu.cz/RePEc/men/wpaper/84_2022.pdf
- Rosenstone, S. J. (1982). Economic Adversity and Voter Turnout. *American Journal of Political Science*, *26*(1), 25–46. <https://doi.org/10.2307/2110837>
- Rydgren, J. (2007). The Sociology of the Radical Right. *Annual Review of Sociology*, *33*, 241–262. <https://www.jstor.org/stable/29737762>
- Shor, B., Bafumi, J., Keele, L., & Park, D. (2007). A Bayesian Multilevel Modeling Approach to Time-Series Cross-Sectional Data. *Political Analysis*, *15*(2), 165–181. <https://doi.org/10.1093/pan/mpm006>
- Sipma, T., & Lubbers, M. (2020). Contextual-level unemployment and support for radical-right parties: a meta-analysis. *Acta Politica*, *55*(3), 351–387. <https://doi.org/10.1057/s41269-018-0120-2>
- Stanig, P. (2013). Political polarization in retrospective economic evaluations during recessions and recoveries. *Electoral Studies*, *32*(4), 729–745. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.05.029>
- Suchánek, J., & Hasman, J. (2022). Nativist with(out) a cause: a geographical analysis of the populist radical right in the 2017 and 2021 Czech parliamentary elections. *Territory, Politics, Governance*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/21622671.2022.2150287>
- Vlandas, T., & Halikiopoulou, D. (2019). Does unemployment matter? Economic insecurity, labour market policies and the far-right vote in Europe. *European Political Science*, *18*(3), 421–438. <https://doi.org/10.1057/s41304-018-0161-z>
- Wooldridge, J. M. (2013). *Introductory econometrics: a modern approach* (5th ed). South-Western Cengage Learning.

Ziller, C., & Schübel, T. (2015). “The Pure People” versus “the Corrupt Elite”? Political Corruption, Political Trust and the Success of Radical Right Parties in Europe. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 25(3), 368–386.
<https://doi.org/10.1080/17457289.2014.1002792>

Příloha Bakalářské práce

Státnicové okruhy

SZZ ze Sociologie

- Okruh 1, Teorie Konfliktu
- Okruh 2, Společnost
- Okruh 5, Identita Národní

Literatura

- Maškarinec, P., & Charvát, J. (2023). Comparing Party System Types at the Regional Level: Czech Regional Elections 2000–2020 as an Example of Vertical Top-down Spillover. *Lex Localis: Journal of Local Self-Government*, 21(1).
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=15815374&AN=161881621&h=C4KS%2F%2BJqih%2FpliiwcZIN1Uh%2B43HtjsW7uO%2B7Ox0gEsvK6OXFlqRGgVcaNPJpzd7F1uoZFPgQNTiga4yTFPqQ%3D%3D&crl=c>
- Maškarinec, P., & Bláha, P. (2014). For whom the Bell Tolls: Grievance Theory and the Rise of New Political Parties in the 2010 and 2013 Czech Parliamentary Elections. *Sociológia*, 46(6).
- Rooduijn, M. (2015). The Rise of the Populist Radical Right in Western Europe. *European View*, 14(1), 3–11. <https://doi.org/10.1007/s12290-015-0347-5>
- Shadmehr, M. (2014). Mobilization, Repression, and Revolution: Grievances and Opportunities in Contentious Politics. *The Journal of Politics*, 76(3), 621–635.
<https://doi.org/10.1017/S0022381614000267>

- Filsinger, M., Wamsler, S., Erhardt, J., & Freitag, M. (2021). National identity and populism: The relationship between conceptions of nationhood and populist attitudes. *Nations and Nationalism*, 27(3), 656–672. <https://doi.org/10.1111/nana.12689>

SZZ ze Sociální Antropologie

- Kulturní a sociální normy, jejich ustavování a změna. Ekonomický a politický řád a konflikt. Kulturní, sociální, ekonomická a politická změna v čase a prostoru.

Literatura

- Hann, C. (2017). Economic Anthropology. In H. Callan (Ed.), *The International Encyclopedia of Anthropology* (1st ed., pp. 1–16). Wiley.
<https://doi.org/10.1002/9781118924396.wbiea2194>
- Teitelbaum, B. R. (2019). Collaborating with the Radical Right: Scholar-Informant Solidarity and the Case for an Immoral Anthropology. *Current Anthropology*, 60(3), 414–435. <https://doi.org/10.1086/703199>
- Mazzarella, W. (2019). The Anthropology of Populism: Beyond the Liberal Settlement. *Annual Review of Anthropology*, 48(1), 45–60.
<https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102218-011412>
- Tosetto, F. (2023). Accountability and Populism: An Anthropological Perspective. In A. M. Baggio, M.-G. Baldarelli, & S. O. Idowu (Eds.), *Populism and Accountability: Interdisciplinary Researches on Active Citizenship* (pp. 235–254). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-20032-8_11
- Victoria, J. L. E. (2016). Anthropology of power: Beyond state-centric politics. *Anthropological Theory*, 16(2–3), 249–262.
<https://doi.org/10.1177/1463499616654370>

SZZ z Metodologie

- Okruh 1, Vztah teorie a empirie v kvantitativním výzkumu
- Okruh 2, Strategie analýzy dat (výběr metod, příprava proměnných)
- Okruh 3, Populace, výběrové techniky, velikost výběru. Reprezentativita
- Okruh 4, Opakované šetření a panelová data
- Okruh 5, Ohrožení validity a reliability ve kvantitativním výzkumu

Literatura

- Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T., & Rothstein, H. R. (2010). A basic introduction to fixed-effect and random-effects models for meta-analysis. *Research Synthesis Methods, 1*(2), 97–111. <https://doi.org/10.1002/jrsm.12>
- Kyriazos, T., & Poga, M. (2023). Dealing with Multicollinearity in Factor Analysis: The Problem, Detections, and Solutions. *Open Journal of Statistics, 13*(3), 404–424. <https://doi.org/10.4236/ojs.2023.133020>
- Longhi, S., & Nandi, A. (2015). *A practical guide to using panel data* (1. publ). SAGE.
- Řeháková, B. (1979). Statistické ověřování reprezentativity: testy dobré shody. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review, 15*(6), 615–629. <https://www.jstor.org/stable/41129429>
- Wooldridge, J. M. (2013). *Introductory econometrics: a modern approach* (5th ed). South-Western Cengage Learning.